

Slavistička komisija PAN

i

Institut za slovensku filologiju UAM

imaju čast da pozovu na međunarodnu naučnu konferenciju

Veštački rajevi: omamljenost kulturom – omamljenost u kulturi

Poznanj, 6-7 juna 2017. god.

Kada je Šarl Bodler objavio 1860. godine esej *Veštački rajevi*, čuveni manifest imaginacijskog potencijala narkotika, čijim se konzumiranjem pojačava i obogaćuje prostor delovanja kreativne mašte, on je označio novu sferu razmišljanja o širenju polja kulturne reprezentacije. Kao svejevrsni referencijalni pakt uključio je halucinacije izazvane omamljenošću od alkohola ili droge u prostor realističkog odražavanja stvarnosti. Od tog vremena eksperimentisanje sa hemijskim stimulatorima svesti, tretirano kao *sui generis* „pomoćno oruđe” za književne/umetničke vizije, vraća se višekratno u različitim kulturnim tekstovima, a zapisi narkotičkih i alkoholnih iskustava bivaju razmatrani u kategorijama svojevrsne laboratorije koja istražuje mogućnosti prekoračivanja granica kreativne moći umetnika. Posebno važnu ulogu ti eksperimenti su odigrali u onim kulturnim pravcima (između ostalog u dekadentizmu, simbolizmu, nadrealizmu) koji su cenili mentalna transgresivna stanja (trans, bes, psihičke bolesti, snove, mističke doživljaje itd.) i trudili se da ih iskoriste u stvaralačkoj praksi, pripisujući im spoznajne vrednosti i neobična estetska svojstva.

Ne možemo, naravno, zaboraviti da kultura već vekovima vrlo pažljivo prati i destruktivni uticaj alkohola i droge na ljude: dijagnoze i opisi biološke, mentalne i društvene degeneracije kao posledice preterane upotrebe raznih opojnih supstancija su čest lajtmotiv u književnosti, pozorištu, filmu i slikarstvu, postajući deo diskusije o granicama ljudskosti i videći u degradaciji koja je sastavni deo ove preterane upotrebe opijata znak ljudske tendencije ka samouništenju i bitan faktor antropoloških dijagnoza i definicija.

Između te dve krajnosti – apologije i odbacivanja – odvija se kulturološka istorija alkohola i narkotika, obuhvatajući nova područja psihosociološkog opisa i – uzgred – odgovarajući na pitanja o najopštije shvaćenju *conditio humana*, pitanja koja svojim obimom daleko prevazilaze sam problem čestog posezanja za supstancijama štetnim po zdravlje.

Osim toga, što je karakteristično za slovenske kulture, prilikom razmatranja o prisustvu teme omamljenosti u kulturi, ne možemo izostaviti činjenicu da različite vrste alkoholnih pića često korespondiraju s „kolektivnom dušom” određenih nacija (poljska ili ruska votka, balkanska rakija, češko pivo, moravsko ili balkansko vino). Bez obzira na stereotipnu osnovu

takvih pripisivanja, ona se nesumnjivo uključuju u sferu konstruisanja identiteta zajednice, kako u njenom tradicionalnom/istorijskom, tako i savremenom obliku i shvatanju. Kulturološku dimenziju poprima često ne samo konzumiranje konkretnih alkoholnih pića i s njim povezani gestovi i rituali, već i njihova proizvodnja i naracije koje prate konzumiranje i proizvodnju pića (narodne i gozbene pesme, „osnivački mitovi” proizvodnje regionalnih pića, patriotska književnost, poslovice, uzrečice, maksime, omiljena alkoholna pića književnih junaka), koje s jedne strane kodiraju, a s druge strane jačaju mrežu povezanosti visoko cenjenih alkoholnih pića u datoj nacionalnoj zajednici sa tzv. „nacionalnim karakterom”. Tom prilikom posebno treba razmotriti odnose koji povezuju predodžbe o gozbenim običajima pojedinih društvenih slojeva, koje - iznad državnih, nacionalnih i regionalnih granica – nekim pićima daju status obeležja „klasne” pripadnosti, kako u negativnom (plebejski alkohol), tako i pozitivnom smislu (otmeni ili prefinjeni alkohol).

Međutim, kultura se ne interesuje samo za raznovrsne forme, simptome i posledice omamljenosti, čineći od njih kako predmet opisa, tako i svoju bitnu, integralnu komponentu, nego je i sama važan izvor ekstatičkih, euforičkih ili bar hedonističkih reakcija i ponašanja. Jedna od funkcija umetnosti definitivno je izazivanje emocija, često ekstremnih (ne uvek pozitivnih), koje se vrlo često mogu uporediti sa narkotičkom ili alkoholnom omamljenošću. Savremene teorije književne i umetničke komunikacije (bazirane na empatičkom ili somatskom načinu recepcije) omogućavaju povratak na, činilo bi se davno zaboravljene - recepcijske koncepcije, vraćajući kulturi – po sveopštem mišljenju njen još uvek najvažniji – zadatak dostavljača čulnih doživljaja i emocionalne dimnutosti. Tako se može interpretirati i metafora „veštačkih rajeva”, referirajući je, šireći malo autorske namere, na svakojake instrumente kojima disponiraju književnost i umetnost kako bi se modelovala reprezentovana stvarnost na način koji omogućava kreiranje izmišljenog sveta i kako bi na taj način kreiran svet bolje odgovarao duhovnim i emocionalnim potrebama pojedinca nego svet koji dobro znamo iz empirijskog iskustva.

Naša konferencija posvećena je refleksiji o obe te varijante shvatanja kulturnih omamljenosti i pokazivanju njihovog prisustva u kulturi Slovena. Njeni organizatori žele da pozovu učesnike na zajedničku diskusiju o univerzalnoj i partikularnoj dimenziji tematike „veštačkih rajeva”, u njenom bodlerovskom i komunikacijskom shvatanju, kao i na određivanje specifičnih – slovenskih – atributa tog pitanja, koje se bezmalo vekovima provlači kroz istoriju svetske kulture.

Predlažemo sledeće problemske krugove:

- Alkohol i droga kao sredstvo za širenje polja percepcije i stimulator stvaralačkog procesa;
- Književni i kulturni pravci koji glorifikuju veštačko transformisanje svesti i mašte;
- Nekadašnji i savremeni modeli gozbene kulture;
- Alkohol kao faktor formiranja i učvršćivanja identifikacija zajednice/nacije;

- Kulturološke reprezentacije destruktivnog delovanja opojnih sredstava u individualnoj i društvenoj dimenziji;
- Kultura kao izvor euforičnih doživljaja (estetskih, metafizičkih, erotskih itd.);
- Forme kulta umetnosti i umetnika;
- Emocionalni, empatijski i somatski načini recepcije;
- Književne/umetničke strategije i tehnike izazivanja emocionalnih reakcija primaoca;
- Oduševljenje, fascinacija, transgresija kao mogući/očekivani, projektovani modeli kontakta sa umetničkim delom.

Organizacioni komitet:

prof. dr hab. Bogusław Zieliński

prof. UAM dr hab. Zbigniew Kopeć

prof. UAM dr hab. Anna Gawarecka

prof. UAM dr hab. Izabela Lis-Wielgosz

dr hab. Marek Osiewicz

prof. UAM dr hab. Marzanna Kuczyńska

prof. UAM dr hab. Piotr Śniedziwski

prof. UAM dr hab. Jan Galant

dr Maciej Parkitny

dr Marcin Jauksz

Sekretari konferencije:

dr Roman Sliwka

mgr Szymon Wegner